

نکته

↓

کارگران چطور صاحب‌خانه می‌شوند؟

تکیه اصلی قانون کار در حوزه تأمین مسکن کارگران بر دو موضوع تعاونی‌های مسکن و ساخت خانه‌های سازمانی است که در هر دو مورد، دولت و کارفرمایان مسئولیت مشترک دارند. ماده ۱۴۹ قانون کار به خانه‌دار کردن کارگران از طریق بهره‌گیری از این دوراهاکار اختصاص دارد که در متن آن آمده است: «کارفرمایان مکلف‌اند با تعاونی‌های مسکن و در صورت عدم وجود این تعاونی‌ها، مستقیماً با کارگران فاقد مسکن جهت تأمین خانه‌های شخصی مناسب همکاری لازم را بنمایند و همچنین کارفرمایان کارگاه‌های بزرگ مکلف به احداث خانه‌های سازمانی در جوار کارگاه و یا محل مناسب دیگر هستند.» تبصره «یک» این ماده قانونی، مسئولیت دولت را در قالب همکاری لازم با تعاونی‌های مسکن و کارفرمایان دخیل در ماجرا به این شیوه تعریف کرده است: «دولت موظف است با استفاده از تسهیلات بانکی و امکانات وزارت مسکن و شهرسازی، شهرداری‌ها و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط همکاری لازم را بنماید.» تبصره ۲ این ماده قانونی، همکاری طرفین و مسئولیت مشترک آن‌ها را منوط به تدوین و ابلاغ یک آیین‌نامه دانسته است: «(حوزه و میزان همکاری و مشارکت کارگران، کارفرمایان و دستگاه‌های دولتی و نوع کارگاه‌های بزرگ مشمول این ماده طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط وزارتین کار و امور اجتماعی و مسکن و شهرسازی تهیه و به تصویب هیئت‌وزیران خواهد رسید.» بنابراین براساس آنچه قانون کار می‌گوید و با محوریّت اصل ۳۱ قانون اساسی که دولت را مکلف به تأمین مسکن مناسب برای همه با اولویت کارگران و روستائیشیان دانسته، نهاد‌های دولتی و کلیت دولت باید در تأمین مسکن برای کارگران از طریق همکاری با تعاونی‌های مسکن کارگری و فراهم آوردن نیازمندی‌های این تعاونی‌ها از زمین رایگان و مصالح ارزان گرفته تا ارائه تسهیلات قرض الحسنه بانکی همکاری کنند.

به این ترتیب، پایه‌ای‌ترین و اصلی‌ترین راهکار قانون برای خانه‌دار کردن کارگران، ایجاد تعاونی‌های مسکن کارگری است اما به گفته حسین حبیبی، فعال کارگری و عضو هیئت‌مدیره کانون عالی شوراهای اسلامی کار کشور، تعاونی‌های مسکن در دهه‌های اخیر از دوران رونق خود فاصله گرفته‌اند و هیچ زمان به آن شکوفایی دهه ۶۰ شمسی بازنگشتند. بخش تعاون در کشور از اهمیت کافی برخوردار نیست که یکی از دلایل آن بی‌تردید ادغام وزارت تعاون و وظایف آن ذیل وزارت کار است که این بخش را به یک بخش الحاقی و دست دوم بدل کرده است.» حبیبی در گفت‌وگو با آتیه نو بیان کرد: «برای اینکه کارگران خانه‌دار شوند هیچ راهی جز حمایت تمام‌قد از تعاونی‌های مسکن کارگری به مقصد نمی‌رسد. برای این منظور باید کارگران بتوانند با فراغ پال دست به ایجاد تعاونی‌های مسکن بزنند و دولت و نهادهای مرتبط از جمله بانک‌ها (برای ارائه تسهیلات قرض الحسنه و طولانی مدت)، شهرداری‌ها و وزارت مسکن و شهرسازی (برای تأمین زمین رایگان یا بسیار ارزان قیمت) و وزارت صمت (برای تأمین مصالح ارزان) باید با قدرت از تعاونی‌های مسکن کارگری حمایت کنند.» این فعال کارگری تأکید کرد: «افزایش کمی تعاونی‌های مسکن به تنهایی جواب نمی‌دهد. کیفیت کار تعاونی‌ها به وسیله حمایت همه‌جانبه دولت و تسهیل‌گری‌های آن بهبود می‌یابد.» به نظر می‌رسد در حال حاضر دولت چهاردهم و به‌طور مشخص احمد میدری وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی بر توسعه و تقویت تعاونی‌ها تأکید و اهتمام دارد. وزیر کار، شانزدهم شهریور در سخنرانی پیش از خطبه‌های نماز جمعه تهران، در انتقاد از سهم پنج درصدی تعاونی‌ها در اقتصاد، در حالی که این شاخص باید ۲۵ درصد باشد، بر لزوم تقویت تعاونی‌ها تأکید کرد و در بخشی از صحبت‌هایش در مورد تعاونی‌های مسکن گفت: «یک زمانی در تعاونی مسکن فرهنگیان شاهد خدمات ارزنده‌ای بودیم. امروزه شاهد هستیم تعاونی‌های نیروهای مسلح مسکن افراد تحت‌پوشش خود را تأمین می‌کنند، اما خیلی‌وقت‌ها تعاونی‌ها نقشی که باید داشته باشند را ندارند.» در ماه‌های اخیر نیز اتفاقات مثبتی در راستای حمایت از تعاونی‌های مسکن کارگری صورت گرفته است؛ سال قبل، ۲۹۳ تعاونی مسکن کارگری در ۲۵ استان کشور راه‌اندازی شد. این تعاونی‌های مسکن ظرفیت ساخت ۷۵ هزار واحد مسکونی را دارند. در عین حال، قرارگاه مسکن کارگری از سوی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی با هدف حمایت حداکثری از تعاونی‌های مسکن پایه‌گذاری شد و شروع به کار کرد.

توان یاب

معلولان به برنامه‌های جدید وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی امیدوار شدند

تأمین حقوق افراد دارای معلولیت یک اولویت جدی

گزارش

افراد دارای معلولیت اولین گروه از جامعه هدف گسترده وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی بودند که با وزیر کار جدید دیدار کردند. چنین دیداری در نخستین روز کاری احمد میدری، بدون تردید به معنای اولویت داشتن این گروه برای مدیران ارشد وزارت کار و البته نشانه‌ای از توجه به حقوق نادیده گرفته شده آن‌ها در طول سال‌های اخیر است. معلولان انتظار دارند با تشکیل کارگروه‌های کارشناسی و تخصصی، راهکارهایی برای بهبود شرایط موجود و تحقق مطالبات در میان مدت و کوتاه‌مدت استخراج و یک نقشه راه هدفمند تدوین شود. آن‌ها امیدوارند از ظرفیت تشکّل‌های مردم‌نهاد و فعالان صنفی در این مسیر یاری گرفته‌شود. اجرای دقیق قانون حمایت از معلولان، یکی از خواسته‌های اصلی این قشر از دولت جدید و شخص وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی است. نباید به بهانه کمبود بودجه و نقدبنگی، حقوق افرادی زیر پا گذاشته شود که به شدت آسیب‌پذیرند و اگر حمایت‌های دولت نباشد، هیچ راهی برای امرار معاش و تأمین حداقل‌های ساده زندگی ندارند.

مطالبات معلولان و دغدغه‌های آن‌ها بسیار است و به نظر می‌رسد در سال‌های اخیر این مطالبات انباشته شده است. به همین دلیل احمد میدری وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی در نخستین روزهای کاری خود گفت: «اولین کاری که باید در حوزه معلولان انجام شود ابلاغ و اجرای تعرفه سالانه مراکز معلولان است که باید در اردیبهشت‌ماه امسال اجرایی می‌شد اما تاکنون این اتفاق رخ نداده است.»

او در حاشیه دیدار با اعضای شبکه ملی مؤسسات نیکوکاری و خیریه در جمع خبرنگاران افزود: «اولین دستورکار وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، تعرفه سالانه مراکز معلولان است که تا پایان هر سال تعیین و تا اردیبهشت‌ماه اجرایی می‌شود اما امسال تاکنون به مرحله اجرا درنیامده است. تعرفه‌های مراکز باید به سرعت ابلاغ و هزینه نگهداری این عزیزان پرداخت شود.»

وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی در ارتباط با مطالبات ۱۳ هزار معلول در جامعه اعلام کرد: «از ابتدای رأی اعتماد، این مسئله را دنبال کردم و در گفت‌وگو با رئیس سازمان برنامه و بودجه قرار شد فرایند پرداخت‌ها به سرعت طی شود.»

مطالبات معلولان

مطالبات معلولان در سال‌های اخیر آنچنان که باید برآورده نشده است. در این مدت، این قشر ۱۳ هزار نفری رایزنی‌ها و کنش‌گری‌های بسیاری ترتیب داده‌اند و همواره خواستار پایبندی به حقوق قانونی خود و به‌طور مشخص اجرای قانون حمایت از معلولان شده‌اند. شش سال و چندماه از تصویب قانون حمایت از حقوق معلولان می‌گذرد؛ قانونی که با هدف ارتقای سطح زندگی معلولان و رفع دغدغه‌های معیشتی آن‌ها به تصویب رسیده اما در تمام این سال‌ها بسیاری از معلولان از حقوق مندرج در این قانون به بهانه‌های مختلف همچون کمبودهای بودجه‌ای سازمان بهزیستی محروم و بی‌نصیب مانده‌اند.

براساس ماده ۲۷ قانون حمایت از معلولان، دولت موظف است به تمام افراد دارای معلولیت شدید یا بسیار شدید، حداقل دستمزد مصوب وزارت کار را پرداخت کند که همواره به دلیل عدم اختصاص بودجه، صرفاً مبالغی ناکافی و بسیار کمتر از حداقل دستمزد مصوب شورای عالی کار، به‌عنوان کمک‌هزینه به حساب معلولان واریز می‌شود. این درحالی است که وضعیت اشتغال افراد دارای معلولیت بسیار نامناسب است و آن‌ها اغلب در چرخه محرومیت ماندگار می‌شوند. بر اساس آمار سال ۱۴۰۱ بیش از نیمی از معلولان بیکارند، در حالی که بر اساس ماده ۱۵ قانون حمایت از معلولان، سازمان‌های دولتی و خصوصی وظیفه دارند سه درصد سهمیه استخدام خود را به معلولان اختصاص دهند.

در عین حال، در برنامه هفتم توسعه نیز به‌رغم توجه ضمنی به اشتغال معلولان، به نظر می‌رسد بایدهای قانون حمایت از معلولان تا حدودی زیر پا گذاشته شده و کارفرمایان مخیر شده‌اند معلولان را با حقوق کمتر از حداقل دستمزد مصوب به کار بگمارند.

برنامه هفتم توسعه

ماده ۱۶ قانون برنامه هفتم توسعه، یکی از بندهای مورد انتقاد معلولان کشور است. در این ماده از قانون توسعه به صراحت آمده است: «به‌منظور تقویت انگیزه بنگاه‌ها برای به کارگیری افراد متقاضی کار با توانمندی‌ها یا شرایط خاص که تحت‌پوشش کمیته امداد امام خمینی و سازمان بهزیستی کشور بوده یا از طرف سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی معرفی می‌شوند و به‌منظور توان افزایش این افراد و تسهیل ورود آنان به بازار کار در صورت درخواست افراد مذکور، انعقاد قرارداد با آن‌ها با پرداخت‌های کمتر از حداقل دستمزد و مزایای مصوب سالیانه مجاز است.» در واقع این بند قانونی اجازه به کارگیری و استخدام معلولان را در بخش خصوصی با حقوق‌های کمتر از حداقل دستمزد صادر کرده است. این در حالی است که قانون حمایت از معلولان بر پرداخت کمک‌هزینه معلولان به اندازه حداقل دستمزد مصوب شورای عالی کار تأکید دارد.

به گفته مروتی، ماده ۱۶ قانون برنامه هفتم توسعه با ماده ۷ قانون حمایت از معلولان تضاد و تباین دارد. او بیان کرد: «قانون حمایت از معلولان هرگز اجازه استخدام با پرداخت کمتر از حداقل دستمزد یا شرایط ناعادلانه را به کارفرمایان -چه در بخش دولتی و عمومی و چه در بخش خصوصی- نداده است.»

او افزود: «همین امروز هم افراد معلولی در جامعه هستند که کمتر از حداقل دستمزد مصوب حقوق ماهانه می‌گیرند و چون به همین مبلغ ناچیز نیاز دارند، از ترس اخراج و بیکار شدن دست به شکایت نمی‌زنند. اگر به این کار رسمیت بدهیم، حقوق قانونی معلولان را از میان برداشته‌ایم و به کارفرمایان اجازه داده‌ایم هر رقمی که می‌خواهند به‌عنوان حقوق در پایان ماه به کارگر معلول بپردازند.»

این فعال صنفی با بیان اینکه بایستی قوانین مادر و فرادستی در تدوین بودجه‌های سنواتی و قوانین برنامه توسعه به رسمیت شناخته شده و الزامات آن‌ها جدی گرفته شود تأکید کرد: «در قوانین توسعه به جز برنامه پنجم توجه به معلولان کمتر شده است. انتظار می‌رفت حقوق اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه دارای معلولیت در برنامه هفتم مورد توجه قرار گیرد اما این انتظار برآورده نشد.»

یکی دیگر از مضلات اساسی، حذف ردیف بودجه قانون حمایت از معلولان در بودجه سنواتی کشور است. در عین حال، حقوق معلولان در برنامه هفتم توسعه کم‌رنگ‌تر از همیشه شده و بندهای این سند قانونی نتوانسته مطالبات این قشر آسیب‌پذیر جامعه را برآورده سازد. یکی از مواردی که در متن برنامه

هفتم توسعه مورد اعتراض جامعه دارای معلولیت قرار گرفت، مشروط شدن حمایت‌هایی بود که پیش از این انجام می‌شد. تبصره «یک» ماده ۱۹۹ برنامه هفتم صراحتاً اعلام کرده: «تمامی حمایت‌ها از نیازمندان موقت یا قابل توانمندسازی، مشروط و زمان‌دار خواهد بود.» در همین ماده وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به جای مکلف شدن به مطالعه و پیشنهاد روش‌های مؤثر حمایت از مددجویان و معلولان، مکلف به رصد رعایت شروط حمایت و استحقاق افراد و خانواده‌های مشمول از طریق آزمون وسع و اقدام برای تداوم و حذف خدمات شده است.» همچنین در تبصره ۲ همین ماده آمده است: «دستگاه‌های حمایتی باید سالانه ۲۰ درصد از خانوارهای تحت‌پوشش خود که دارای فرد در سن اشتغال و دارای توانایی کار کردن باشند و درآمد آن‌ها در حد تأمین کفاف موضوع این ماده هستند را پس از توانمندسازی از چرخه حمایت معیشتی خارج کنند.»

مروتی با اشاره به این بندهای برنامه هفتم توسعه می‌گوید: «آیا خروج سالانه ۲۰ درصد از معلولان از زمره خانواده‌های تحت‌پوشش عادلانه است و آیا امکانات کافی برای اجرای آزمون وسع وجود دارد؟ به نظر می‌رسد قصد داشته‌اند حقوق معلولان را کم‌رنگ‌تر از قبل و آن‌ها را از دریافت مستمری محروم کنند.»

امیدواری به آینده

اما حالا به‌نظر می‌رسد ورق به نفع معلولان برگشته و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی قرار است رسیدگی به حقوق جامعه دارای معلولیت را در صدر اولویت‌های کاری خود قرار دهد. احمد میدری بعد از گرفتن رأی اعتماد از مجلس، در اولین برنامه‌اش ترجیح داد با افراد دارای معلولیت دیدار کند و مشکلات آن‌ها را بشنود. او در اولین روزهای کاری خود در مورد اجرای قانون حمایت از معلولان و برقراری مستمری ۱۲ هزار معلول وعده‌هایی داده که نشانه‌های روشنی از توجه بیشتر به معلولان و مطالبات آن‌ها در دولت جدید است.

در چنین شرایطی، معلولان از دولت جدید چه می‌خواهند و کدام مطالبه اهمیت بیشتری دارد. بهروز مروتی در پاسخ به این سؤالات می‌گوید: «قبل از هر چیز، ساختار سازمان بهزیستی کشور بایستی اصلاح شود و توجه به حقوق معلولان در سرلوحه برنامه‌ها و اولویت‌های کاری این نهاد قرار بگیرد. ما انتظار داریم آقای احمد میدری به‌عنوان وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی، بر عملکرد این نهاد و رویکرد آن در قبال جامعه معلولان نظارت دقیق و مستمر داشته باشد.»

مروتی دومین خواسته اصلی افراد دارای معلولیت از وزیر جدید را اجرای قانون حمایت از حقوق معلولان دانست و گفت: «در زمینه این قانون و اجرای آن، مطالبات معلولان در دو سطح مطرح می‌شود؛ از یک طرف، به‌روزرسانی نواقص این قانون باید در دستور کار قرار بگیرد و از سوی دیگر، بایستی یک برنامه زمان‌بندی شده و مدون طراحی شود تا قانون حمایت از معلولان در دو سه سال آینده به‌طور کامل اجرایی شود.»

او در ادامه به لزوم تحقق و اجرایی شدن سیاست‌های کلی نظام اشاره کرد و گفت: «امیدواریم این سیاست‌ها که در رابطه با تأمین اجتماعی و کاهش فقر و محرومیت و حمایت از اقشار و گروه‌های خاص است، به مرحله اجرا برسد. سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی که در فروردین ماه سال ۱۴۰۰ ابلاغ شده، یکی از مهم‌ترین اسناد در زمینه تأمین رفاه و حمایت‌های اجتماعی است اما متأسفانه این سند فرادستی تا امروز به مرحله اجرا و پیاده‌سازی نرسیده است. اگر این سند موبه‌مو و با تدوین برنامه‌های اجرایی دقیق پیاده‌سازی و اجرا شود، حمایت‌های تأمین اجتماعی، هدفمند و عادلانه می‌شود و در نتیجه آن، شاهد استقرار یک نظام تأمین اجتماعی چندلایه و فراگیر خواهیم بود. در این شرایط، حقوق معلولان نیز در یک ساختار کلی حمایتی به رسمیت شناخته شده و رعایت می‌شود.»

این فعال صنفی جامعه افراد دارای معلولیت کشور تأکید کرد: «امیدواریم وزیر کار جدید برنامه‌ای دقیق برای اجرای قوانین و مقررات و رعایت حقوق معلولان و اقشار آسیب‌پذیر کشور داشته باشند. متأسفانه به‌رغم تلاش ما، حقوق افراد دارای معلولیت در برنامه توسعه هفتم، خیلی دیده نشد. امیدواریم اصلاح این موضوع را در دستور کار قرار دهند و الحاقیه‌ای برای دیده شدن حقوق افراد دارای معلولیت در برنامه هفتم توسعه تدوین کرده و به تصویب برسانند.»